

ПРОБЛЕМИ ІНДОЛОГІЇ

УДК 94 (410:492) “1623”

“АМБОЙНСЬКА РІЗАНИНА” ТА АНГЛІЙСЬКА ОСТ-ІНДСЬКА КОМПАНІЯ: ЧАСТКОВА ПОРАЗКА – ШЛЯХ ДО ЗАГАЛЬНОЇ ПЕРЕМОГИ

Інна САВЕНКОВА

*Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Оборонна, 2, 91011, Луганськ, Україна,
тел.: (0642) 533549; e-mail: inna-brovchenko@mail.ru*

Розкрито хід боротьби між голландською та англійською Ост-Індськими компаніями за політичну та економічну першість на островах Індонезійського архіпелагу в першій чверті XVII ст. Автор змальовує причини та хід цієї боротьби, одним із підсумків якої стало знищення службовців факторії англійської Ост-Індської компанії на о. Амбойна 1623 року. Також проаналізовано наслідки амбойнських подій та визначено, що зрештою англійці були змушені обмежити свою торгівлю в цьому регіоні, відмовитися від претензій на першість у ньому та докласти більше зусиль у розбудові індійських факторій. Висловлено думку про те, що 1623 рік можна вважати віхою у створенні “другої” (східної) Британської імперії.

Ключові слова: англійська Ост-Індська компанія, голландська Ост-Індська компанія, “острови прянощів”, торговельні факторії, о. Амбойна, монополія, колоніальна активність.

Однією з провідних тенденцій сучасного етапу розвитку світової політики є постійне зростання ролі транснаціональних корпорацій (ТНК), яке відбувається, у тому числі, й за рахунок “традиційних” акторів міжнародних відносин – національних держав. Сучасні фахівці міжнародно-політичної науки приділяють цьому процесу значну увагу, адже на сьогодні майже не існує будь-якого значущого процесу у світовій політиці та економіці, який би відбувався без участі ТНК. Водночас відзначимо, що ТНК не є новим явищем, оскільки у світовій історії, починаючи з періоду раннього нового часу, вже були прецеденти, коли прерогативи держави досить серйозно заперечували приватні компанії. Яскравим прикладом цього є взаємовідносини англійської держави з власною Ост-Індською компанією, діяльність якої зіграла ключову роль у процесі створення “другої” (східної) Британської імперії, основою якої стала територія Індії. Серед ініціюючих поштовхів у згаданому процесі, на наш погляд, були події 1623 року, що розгорнулися на одному з островів Індонезії – Амбойні.

Говорячи про історіографію питання, варто зазначити, що переважна більшість праць з історії англійської Ост-Індської компанії (далі – ОІК) підготували британські, американські та індійські історики. Розглянута у цій статті проблема репрезентована як у працях з історії ОІК, так і в роботах з історії англійської

зовнішньої та колоніальної політики. Характерною рисою цих праць є їх нарративність та майже повна відсутність концептуального осмислення тих чи інших подій, що певною мірою позначилися на процесі створення “другої” (східної) Британської імперії. Не є винятком і подія Амбойнської різанини: автори більш-менш детально висвітлюють причини англо-голландського протистояння, подієвий аспект та перші наслідки. Головні висновки, яких доходять фахівці з імперської історії Великобританії, полягають у тому, що Амбойна дозволила голландцям довести своє панівне становище в Індонезії, що призвело до обмеження англійської торгівлі в названому регіоні та зрештою змусило англійську ОІК шукати інші напрями розвитку торгівлі [див.: 11; 16; 18; 19; 21; 24; 29; 31; 37; 38]. Ці твердження ми знаходимо й у працях, присвячених власне історії англійської ОІК [див.: 17; 22; 23; 25; 26; 27; 28; 30].

Певні спроби дослідження цієї проблеми також було зроблено і в радянській історіографії. Поява в СРСР перших досліджень щодо історії англійської ОІК належить до 20–30-х років ХХ ст. Аналізуючи загальне становище компанії в XVII ст., О. Є. Кудрявцев оцінив події на Амбойні, передусім як початок низки криз у справах компанії. Радянський дослідник вважав, що ця катастрофа була підготована задовго до 1623 року та мала за результат вигнання англійців з “островів прянощів”. Історичне ж значення цього епізоду полягало у тому, що він наочно продемонстрував не тільки політичну слабкість тодішнього англійського приватного капіталу, який не спромігся забезпечити собі підтримку англійської корони у боротьбі з колоніальним суперником – голландцями, а й недалекоглядність політики самої корони, яка у цій підтримці відмовила [8, с. 88]. Результати наукових розвідок О. Є. Кудрявцева використано і розвинуто у працях інших радянських істориків, які продовжували серед головних наслідків Амбойнської різанини виділяти, насамперед, крах англійських спроб надійно закріпитися на “островах прянощів” та оформлення індійського напрямку торгівлі ОІК як основного [3; 10; 14]. Деякі аспекти діяльності англійської ОІК в контексті створення так званої “другої” (східної) Британської імперії також вивчали радянські історики, але проблему, що нас цікавить, у цих працях майже не порушено [3, с. 11; 4, с. 9–22].

Історіографію проблеми пострадянського періоду загалом характеризує спадкоємність щодо оцінки подій на Амбойні. Розглядаючи Амбойнську різанину в контексті колоніальної політики Англії або аналізу взаємин між ОІК та королівською владою, сучасні історики пострадянського простору трактують наслідки цієї події для англійців як негативні, через які відбулася втрата їхніх опорних пунктів на островах Індонезійського архіпелагу [див.: 1; 2; 6; 13]. Як бачимо, у наявній історіографії проблеми переважає досить вузьке та одностороннє трактування подій на Амбойні – фахівці майже не вдаються до спроб простежити їх роль у процесі еволюції британської експансії на Сході. Вилучення цього недоліку має на меті ця стаття.

Широкі масштаби колоніальної активності Англії порівняно з такими флагманами європейського колоніалізму, як Іспанія та Португалія, виявилися доволі пізно – лише у другій половині XVI ст., коли широковідомі піратські наскоки Хоукінса та Дрейка і численні морські експедиції підготували базу для створення Британської імперії. Однак на той час зовнішня експансія, спричинена змінами кон’юнктури у міжнародній торгівлі Англії, розвивалася у північноамериканському напрямі. Другорядність східного

напряму експансії пояснювалася не лише провалом через природні причини кількох морських експедицій у басейн Індійського океану наприкінці XVI ст., але й загалом несприятливою ситуацією у самому регіоні, що склалася внаслідок голландської, португальської та іспанської присутності [12, с. 207–216].

З початку XVII ст. найнебезпечнішим конкурентом англійців на Сході стає Голландія, ОІК якої швидко займала місце іспанців на Сході. Це спричинило спочатку низку конфліктів, які англійці спершу сподівалися вирішити мирними засобами, а згодом гострі зіткнення між суперниками.

Позиції Голландії у Східній Азії (переважно на “островах прянощів”. – *І. С.*) значно посилилися після 1609 року, коли вона підписала перемир'я з Іспанією [7, с. 315–316]. Це дало змогу голландській Ост-Індській компанії (далі – голландська ОІК), яка користувалася широкою підтримкою власного уряду, захопити матеріально та стратегічно вигідні позиції в Ост-Індії і розвивати свою експансію далі. Голландці мали базу на о. Тернате, центри на островах Ява, Суматра, Борнео, в Малайзії та Індії, що допомогло їм стати найзначнішою на той час європейською силою в Азії. Зрозуміло, що будь-які намагання англійців також закріпитися у названому регіоні, не викликали захвату у голландців.

Англійські купці на той час були вже добре обізнані не тільки про перспективність ост-індської торгівлі, але й про неминучість зіткнення з голландцями у процесі розвитку цієї торгівлі [35, с. 465–466]. Тому з метою ефективних дій у розвитку заморської торгівлі в Англії у 1600 року було створено англійську ОІК, яка на той час виявилася головним інструментом англійської торгівлі у Східній Азії. Як вже було сказано, конкуренція з голландцями на початку XVII ст. ще не була досить гострою, але вже тоді в англійській суспільній думці з'явилася ідея про неможливість вирішення протиріч мирним шляхом. Це підкріплювалося й повідомленнями про подробиці мандрівок на Схід. Наприклад, капітан англійської ОІК Г. Міддлтон, який у 1604–1605 роках подорожував до Індії, у своєму щоденнику, окрім іншого, прямо вказував на схильність голландців до брехні та їхню підступність у веденні справ [32, с. 188, 190]. Інший англійський капітан – Д. Журден (плавав до Ост-Індії у 1608–1617 роках. – *І. С.*) залишив відомості про утруднення в торгівлі, які виникли в англійців м. Хітто на о. Амбойна через голландців. А 1617 року цей капітан загинув у битві з тими ж голландцями, що відбулася при Патанії [34, с. 318–320]. Останнє не є поодиноким прикладом напруження у взаєминах представників двох націй, події на кшталт названої битви скоріше слугували прологом до кривавої боротьби за східні багатства. Не дивно, що в англійській суспільній думці голландців змальовували як винуватців сутичок та конфліктів, а власне англійців зображали невинними жертвами, адже таким способом населення країни готували до англо-голландських воєн.

Незважаючи на те, що в першій чверті XVII ст. англійська ОІК вже мала низку факторій в Ост-Індії, найбільшу зацікавленість викликали все ж “острови прянощів”, що входили до Індонезійського архіпелагу [14, с. 92]. Саме там голландська ОІК вже мала значну колонію на Молуккських островах, а також закріпилася на островах Цейлон та Малакка. Такий успіх компанії підкріплювався значними капіталовкладеннями та підтримкою з боку держави. Англійська ж компанія не мала не тільки першого або другого, але й навіть її привілей щодо монопольної торгівлі в Ост-Індії на початку XVII ст., отриманий від англійської

королівської влади, неодноразово порушувався цією ж владою. Отже, сили суперників з самого початку боротьби не були рівними. До 1609 року, незважаючи на збройні зіткнення, англійське купецтво намагалося підтримувати більш-менш мирні стосунки з голландцями. Але ситуація змінилася із підписанням 12-річного перемир'я між Голландією та Іспанією й наданням 1609 року англійській ОІК нових привілеїв від королівської влади. З одного боку, голландці отримали можливість повністю сконцентрувати власні зусилля на боротьбі з найнебезпечнішим конкурентом, а з іншого – цей конкурент від власного уряду одержав певні обіцянки допомоги. Як наслідок, 1611 року англійці зробили спробу закріпитися на “островах прянощів”, що викликало спротив голландців. Серйозні інциденти зафіксовано також 1616 року поблизу о. Суматра та 1618 року на о. Пулрун.

Документи тієї доби переконливо свідчать, що навіть ті блага, які надавала взаємовигідна торгівля, не зупиняли суперників і згодом протиборство з боку голландців вилилося у перешкоджання англійській торгівлі, арешти та грабунки кораблів англійської ОІК [31, с. 48–49, 73, 157, 166–167, 179, 181, 185]. Цьому не завадив навіть англо-голландський договір 1619 року, за яким було встановлено межі торгівлі на спірних та привабливих для обох протидіючих сторін Молуккських островах, островах Банда та Амбойні [15, с. 188–202]. Так, голландці поступилися на користь англійців 1/3 торгівлі прянощами на Молукках, Банда й Амбойні, а також 1/2 торгівлі перцем на о. Ява; окрім того, англійська ОІК мала сплачувати третину видатків зі зборів на Коромандельському березі та надати 10 суден для так званої “оборонної ескадри” [15, с. 191]. Загалом варто відзначити, що за умовами договору 1619 року можливості англійської ОІК мати торговельні факторії на “островах прянощів” були суттєво обмежені, оскільки на цих територіях декларувалося право першої займанщини, яке мали голландці [15, с. 194]. Загалом договір юридично закріпив ту ситуацію в торгівлі, яка склалася в названому регіоні ще на початку XVII ст. Вже 1620 року голландський керівник на островах Індонезійського архіпелагу Я. Кун у листі додому свідомо зазначав ще й іншу обставину договору, яка з плином часу виявилася пророчою для англійців: “Англійці зобов'язані ... великим обов'язком вдячності, вони самі собі допомогли обличити Індію, а ми надали їм право повернутися всередину знов...” [24, с. 44].

Утім, через гонитву за миттєвими прибутками, англійці не зуміли своєчасно розгледіти значення договору, яким би можна було скористатися у майбутньому. Головною причиною цього можна вважати прагнення мати надійні бази в Індонезії та розвивати торгівлю поблизу найкрупнішого острова архіпелагу Ява, що був серцем голландських володінь. У цьому була зацікавлена не лише англійська ОІК, а й королівська влада, яка ще на початку сторіччя намагалася втручатися в хід справ, відсилаючи до правителів “островів прянощів” листи з проханнями сприяння англійській торгівлі [36, с. 19–21, 103–106]. Однак можливі наслідки таких задумів добре розуміли представники голландської ОІК, а тому протягом наступних чотирьох років Я. Кун робив життя англійських факторій на островах Індонезійського архіпелагу настільки складним, наскільки це було можливо. Ситуація досить швидко ускладнювалася, і 1622 року виявилися перші прямі порушення договору, серед яких типовими були силове перешкоджання торгівлі, захоплення англійських кораблів та їхніх вантажів тощо [3, с. 98]. Треба наголосити,

що такі дії виявилися чи не прямим наслідком договору 1619 року, за яким формально проголошувався принцип вільної торгівлі, але дійсно рівних прав обидві Ост-Індські компанії не мали. Оцінюючи цю ситуацію, відзначимо, що голландці, користуючись значною віддаленістю місця подій від метрополії, а також силовою перевагою, отримали чудову можливість додатково обмежити своїх суперників, поширити експансію та нажитися чужим коштом, через що у англійців з'явився шанс позбутися такого несприятливого миру.

Отже, англійські купці не лише зверталися до короля та уряду з петиціями, у яких скаржилися на дії голландців у районі Індонезійського архіпелагу, а й самі почали порушувати умови договору 1619 року. Щодо останнього Я. Кун на початку 1623 року зауважив своєму наступникові, що англійці своїми діями самі намагаються спровокувати голландців, аби потім звинуватити їх у численних порушеннях умов англо-голландського договору та скасувати його. Зрештою, така нагода з'явилася.

У лютому 1623 року, Я. Кун передав свої обов'язки найближчому товаришу Пітеру де Карпентеру та вирушив до Амстердама. Невдовзі після його від'їзду відбувся серйозний інцидент, відомий у тогочасній Європі як "різанина на Амбойні".

9 березня 1623 року за наказом голландського губернатора о. Амбойна ван Спелта було страчено головного агента англійської ОІК на Амбойні Г. Тауерсона, дев'ять його співвітчизників, десять японців та наглядачів за рабами. Японців заарештували ще 23 лютого за підозрою у шпигунстві, а після тортур вони обмовили себе, зізнавшись у неіснуючій змові. За "свідченнями" арештантів, їх до цього підбурили агенти англійської ОІК, адже прагнули за допомогою японських солдатів захопити форт Вікторія та встановити своє володарювання на Амбойні. Г. Тауерсон також визнав наявність "змови", і після суду десятьом купцям було винесено смертний вирок, двох англійців, які добровільно зізналися, звільнили як тільки на рейді з'явилось англійське судно. Вони отримали можливість повернутися на батьківщину і там розповіли про події на Амбойні. Стало відомо, що голландці також конфіскували все майно англійської ОІК, яке було на острові.

Нез'ясованість обставин "різанини на Амбойні" дещо підсилила позиції голландського губернатора на цьому острові, хоча у тогочасній європейській свідомості такий "подвиг" сприймався як неправдоподібний та фактично не мав шансів на визнання. Останнє стає зрозумілим, якщо взяти до уваги те, що напередодні викладених вище подій агент англійської ОІК Г. Тауерсон отримав від правління своєї компанії наказ відійти з Амбойни (утім, цей наказ ніколи не було виконано. – І. С.). Мало хто з істориків англійської ОІК згадує про цю обставину, однак вона досить важлива у поясненні як того, чому англійські купці прирекли себе на загибель, так і причин фактичної відмови англійської ОІК від впливу на Амбойні. На думку історика Х. Фурбера, новий голландський губернатор острова ван Спелт найімовірніше не знав про наказ, що його отримали англійські купці, не був обізнаний у ситуації, але так прагнув остаточно закріпити голландську перевагу на острові, що зробив трагічну помилку [24, с. 48]. За іншими даними, він мав змогу прочитати листа з наказом облишити о. Амбойну, який адресовано англійському фактористу Г. Тауерсону [38, с. 221]. Так чи інакше, трагічної ситуації можна було уникнути. Згодом Особливе юридичне журі засудило представників голландської влади на Амбойні, але законної процедури покарання так і не відбулося [24, с. 49].

Варто відзначити, що ці події за своєю сутністю не поступалися іншим англо-

голландським зіткненням, але в Англії “різанина на Амбойні” надовго залишилася в пам’яті. Зокрема, агенти Ост-Індської компанії з цього приводу написали силу-силенну петицій та скарг, згодом вийшло чимало памфлетів та художніх творів. Деякі з таких творів були підготовані до друку навіть на замовлення англійської ОІК, оскільки це було конче необхідним з огляду на боротьбу за сфери впливу проти голландців [9, с. 162]. Ті, кому голландці дарували життя і можливість повернутися до Англії, стверджували, що трагічну розв’язку Амбойнського інциденту зумовила відсутність у англійців укріплень та зброї, внаслідок чого вони виявилися беззахисними перед суперниками [цит. за: 14, с. 101; 20; 33]. У 1624 році купці англійської ОІК звернулися до Таємної Ради та короля, вимагаючи сприяння торгівлі в Ост-Індії, сатисфакції за дії голландців на Амбойні та ліквідації договору 1619 року. Крім того, купці озвучили своєчасну ідею про необхідність будівництва фортифікацій компанії в Ост-Індії, адже того вимагали безпека та розширення торгівлі [14, с. 101].

Утім, королівська влада не вдалася до жодних більш-менш серйозних дій у цій справі – король не підтримав купецьку петицію та вимогу компанії розірвати дипломатичні відносини з Голландією й обмежився лише половинчастими заходами на кшталт арешту у Портсмуті декількох голландських суден. Звичайно це аж ніяк не могло задовольнити англійську ОІК, яка вперто вимагала обмеження голландської торгівлі. Невдоволення компанії, яке в офіційних петиціях обмежувалося конкретними вимогами, повніше виражено в численних памфлетах, де англійське купецтво прямо звинувачувало у своїх негараздах на Сході недалекоглядну зовнішню політику Стюардів, особливо – поворот у бік Іспанії та прагнення короля Якова I одружитися з іспанкою. Вимоги англійської ОІК було задоволено зі значним запізненням – 1651 року нарешті прийнято Навігаційний акт, за яким було заборонено ввезення до Англії іноземних товарів на іноземних судах, що фактично знищувало англо-голландську торгівлю заморськими товарами [5, с. 267–270].

Аналізуючи наслідки досліджуваного інциденту, можна погодитися з думкою фахівців про те, що Амбойнська різанина виявилася завершальним етапом втрати англійцями торговельних позицій на “островах прянощів”. Дійсно, цей епізод яскраво продемонстрував політичну слабкість тодішньої англійської буржуазії – купці зрозуміли, що вони не отримають від корони ані підтримки, ані дозволу на зведення фортифікацій, а отже їхнє становище на цих островах буде дуже хитким.

Набагато важливішими, на наш погляд, є інші наслідки Амбойнської різанини. Незважаючи на те, що інцидент на Амбойні не зіграв суттєвої ролі у процесі ліквідації англійських факторій на “островах прянощів” і не завдав відчутної шкоди англійській торгівлі у цьому регіоні, він загалом мав широкий резонанс у британському суспільстві – вперше політику англійської корони з питань експансії на Сході було жорстко критиковано. Окрім того, остаточне визнання неможливості утримувати старі торговельні позиції у боротьбі з голландцями спонукало англійців до пошуку нових сфер експансії. Так, 1628 року англійці змушені були тимчасово перенести свої факторії з о. Батавія, який до того був центром їхньої торгівлі в Ост-Індії, на о. Бантам [24, с. 49]. Однак найважливіше значення для подальшого розвитку британської експансії на Сході мали більш віддалені у часі політичні та економічні наслідки досліджуваного інциденту. В історичній літературі загальновідомим є твердження, що після втрати ключових торговельних позицій в Індонезії купці англійської ОІК більшу увагу стали приділяти

індійському напрямку розвитку торгівлі, оскільки на Індостані вже існувало декілька факторій, а поле для діяльності було достатньо широким. Вважаємо, що саме події 1623 року змусили агентів компанії не лише переорієнтуватися географічно, а й поживити роботу з розбудови розгалуженої мережі факторій в Індії, які своєю чергою, стали як надійною базою для подальшого просунення на півострів Індостан, так і підґрунтям у створенні “другої” (східної) Британської імперії. У зв’язку з цим, Амбойнський інцидент справді можна розглядати і як відправну точку, певну межу, у формуванні названого політичного утворення.

1. *Айзенштат М. П.* Английские партии и колониальная империя в XIX веке / М. П. Айзенштат, Т. Н. Гелла. – М., 1999.
2. *Ахмедов Б.* Колониальная политика Англии на Востоке в первой половине XVII века : Автореф. дисс. ... доктора истор. наук : 07.00.03. / Бахтияр Амрах оглы Ахмедов. – Баку, 1992.
3. *Ерофеев Н. А.* Английский колониализм в середине XIX века. Очерки / Н. А. Ерофеев. – М. : Наука, 1977.
4. *Ерофеев Н. А.* Империя создавалась так... Английский колониализм в XVIII веке / Н. А. Ерофеев. – М. : Наука, 1964.
5. Законодательство английской революции, 1640–1660 гг. – М.–Л. : Изд-во АН СССР, 1946.
6. История Индонезии. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1992. – Ч. 1.
7. *Кеймен Г.* Испания: Дорога к империи / Г. Кеймен. – М. : Хранитель, 2007.
8. *Кудрявцев А. Е.* Ост-Индская проблема в Англии XVII века / А. Е. Кудрявцев // Ученые записки Ленинградского государственного педагогического института им. А. И. Герцена. – Л., 1938. – С. 67–127.
9. *Мосолкина Т. В.* Пропагандистская деятельность С. Пэрчеса и английское купечество первой трети XVII века / Т. В. Мосолкина // Средневековый город. – Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1987. – Вып. 8. – С. 157–162.
10. *Олтаржевский В. П.* Английская Ост-Индская компания в XVII веке / В. П. Олтаржевский, Т. Е. Бейдина, Г. В. Воронкова. – Иркутск : Изд-во Иркутского ун-та, 1988.
11. *Сили Дж. Р.* Британская империя / Дж. Р. Сили, Дж. А. Крэмб. – М. : Изд-во Алгоритм, Изд-во ЭКСМО, 2004.
12. *Ткаченко М. А.* Становление Британии как морской державы. Вторая половина XVI века : Дисс. ... канд. истор. наук / М. А. Ткаченко. – СПб., 2003.
13. *Фурсов К. А.* Держава-купец / А. К. Фурсов. – М. : Товарищество научных изданий КМК, 2006.
14. *Яброва М. М.* Очерки истории колониальной экспансии Англии в эпоху первоначального накопления / М. М. Яброва. – Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1966.
15. A General Collection of Treatys, Manifestos, Contracts of Marriage, Renunciations and other Public papers, from the year 1495, to the year 1712. – London, 1732. – Vol. 2.
16. *Angus C.* Revolutionary Empire. The rise of the English-speaking empires from the fifteenth century to the 1780-s / C. Angus. – London, Jonathan Cape.
17. *Bowen Huw V.* 400 years of the East India Company / Huw V. Bowen // History today. – 2000. – Vol. 50, № 7. – P. 48.
18. *Brown J. M.* The Oxford History of the British Empire / J. M. Brown. – Oxford : University press, 2001. – Vol. 3.
19. *Butler L. J.* Britain and Empire: Adjusting to a Post-Imperial world / L. J. Butler. – I.B. : Tauris, 2002.
20. Calendar of State Papers. East Indies, 1622–1624. – London, 1884.

21. *Dirks N. B.* The Scandal of Empire: India and the Creation of Imperial Britain / N. B. Dirks. – Belknap press, 2006.
22. *Foster W.* The East India Company, 1600–1740 / W. Foster // The Cambridge History of the British Empire. – Cambridge : University press, 1929. – Vol. IV. British India, 1497– 1858.
23. *Furber H.* John Company at Work: A study of European Expansion in India in the late Eighteenth century / H. Furbert. – Harvard University press, Cambridge, 1948.
24. *Furber H.* Rival Empires of Trade in the Orient, 1600–1800 / H. Furbert. – Oxford : University press, 1976.
25. *Gardner B.* The East India Company: a History / B. Gardner. – New York : Dorset Press, 1990.
26. *Griffiths P.* A Licence to trade. The History of English Chartered Companies / P. Griffiths. – London : Ernest Benn Limited, 1974.
27. *Keay J.* The Honorable Company: A History of the English East India Company / J. Keay. – London : HarperCollins, 1991.
28. *Lawson P.* The East India Company: A History, 1600 – 1857 / P. Lawson. – London : Longman, 1993.
29. *Lyall A.* The rise and expansion of the British Dominion in India / A. Lyall. – London, 1910.
30. *Mukherjee R.* The Rise and fall of the East India Company / R. Mukherjee. – Berlin : Veb Deutscher Verlag der wissenschaften, 1958.
31. *Nowell C. E.* The Great Discoveries and the First Colonial Empires / C. E. Nowel. – New York : Cornell University press, 1954.
32. *Purchas.* His Pilgrimes. – Glasgow, 1905–1906, in 20 vols. – Vol. V.
33. The English factories in India, 1618–1621: A Calendar of documents in the India office, British Museum and Public Record office / Ed. by W. Foster. – Oxford : at the Clarendon press, 1906.
34. The Journal of John Jourdain, 1608–1617 / Hakluyt Society, second series. – № XVI. – Cambridge : printed for Hakluyt Society, 1905.
35. The original writings and correspondence of two Richard Hakluyts with an introduction and notes by E.G.R. Talyor. – L. : printed for Hakluyt Society, 1935. – Vol. 2.
36. The Register of Letters of The Governor and company of Merchants of London trading into the East Indies, 1600–1619. – London, Bernard Quaritch, 1893.
37. *Walker E.* The British empire its structure and spirit, 1497–1953 / E. Walker. – Harvard : University press, 1956
38. *Williamson J. A.* A short history of British expansion. The old colonial empire / J. A. Williamson. – London : Macmillan, 1961.

“THE AMBOYNA'S MASSACRE” AND EAST INDIA COMPANY ENGLISH: PARTIAL DEFEAT IS THE WAY TO GENERAL VICTORY

Inna SAVENKOVA

*Taras Shevchenko Lugansk National Pedagogical University,
Oboronna str., 2, 91011, Lugansk, Ukraine,
tel.: (00380642) 533549; e-mail: inna-brovchenko@mail.ru*

The article highlights to Anglo-Dutch rivalry (English East India Company versus Dutch East India Company) to the islands of the Indonesian archipelago in the first quarter of the XVII cr. The main reason of this rivalry was to have political and economic

advantages of being there. The author comes to the conclusion that one of the results was in Amboyna's massacre in 1623, when English East India Company's factors was wiped out. The consequences of Amboyna's events were analyzed in article. We can draw a conclusion that Dutch made English cut down one's trade in Indonesian archipelago, turn down a priority and strained more efforts in their Indian trade. Amboyna's massacre is considered to be a volte-face in the beginnings of the second (eastern) British Empire.

Key words: English East India Company, Dutch East India Company, "the islands of Spiceries", trading station, Amboyna's island, monopoly, colonial activity.

Стаття надійшла до редколегії 27.09.2007

Прийнята до друку 03.03.2008